

**MATTHAEI
GRIBALDI MOPHAE**

IURISCONSULTI

CHERIANI,

*De Methodo ac Ratione
Studendi libri tres,*

Nouis accessionibus, quas sequens pagella
indicat, ab autore proximè
locupletati.

His nunc primùm accessit Dialogus IACOBI
CONCENATII de vita Aulica, deque
literarum studiis memoriæ prodendis.

LVGDVNI

Apud Ioannem Frellonium.

1556.

nō tantopere probati. Quamobrem quatuor pro Consiliis omnino eligendos censeo: duos quidem legum copia, & sermonis breuitate præstantes, Ancharanum & Romanum: cæterum duos opinionum cumulis vtilissimos, Alexandrum & Deciū. Non inficior sanè Oldradi, Fulgosi, Comensis, Pauli, Cornei. Aretini, Socini, Curtii Senioris, & complurium aliorum vota, valdè probari: verum si ex multis (vt de commentariis sensimus) pauci eligi debeant, proculdubio quatuor præscriptos cæteris potiores esse constabit. Nempè si horum Cōsilia diligenti studio reuoluantur, adeò perfecta atque elaborata inuenientur, vt nihil aliunde petendum videatur. Pròinde (acutissimi iuuenes) non auctororum multitudini studeatis, sed ex multis meliores vobis proponite, quorum lucubrationibus, ac monumentis ita insistite, vt ex studiis vestris fructum solidum atque huberrimum referatis.

*In cuiusque legis elucidatione ostè
maximè obseruanda.*

C A P. XIII.

HAudquaquam extra propositæ materiæ rationem fore putavi, clarissimi iuuenes, si ordinem quoq; in explicandis

dis legibus obseruandū præscriberem, ne quid vobis ad perfectam eruditionem nostra opera desit: quamuis locus hic doctoribus iura interpretantibus magis necessarius videatur. Ad plenam igitur legū interpretationem octo maximè desiderantur, quæ sequenti carmine perstringuntur.

Premitto, scindo, summo, casumque figuro,

Perlego, do causas, connoto, & obijcio.

Premitto.

In primis enim pro euidētia illorum, quæ ad subiectæ materiæ declarationem respiciunt, semper aliquid præmittendum est: l. proponebatur. vers. quibus ita præmissis. de castr. pecu. veluti connexarum materiarum distinctiones, terminorum ac vocabulorum diffinitiones: l. j. si cert. petita. l. j. de doli exceptio. generalis & compendiosa totius materiæ de qua agitur declaratio, & similia. Præfationes enim (ut eleganter voluit Caius in l. j. de orig. iur.) ad lectionem propositæ materiæ libentius perducunt, & eò perductis euidētiorem præstant intellectum.

Scindo.

Secundò, quoniam partitio (teste Accursio: in procem. inst. §. igitur. in verbo, partiri) animum legentis incitat, mentem intel

intelligentis præparat, memoriam artificiosè reformat, & secundum Iustinianum in §. alio. instit. quibus mod. test. infir. & in §. sed ne in primis. de legi. difficultas ex permitta traditione procedens, per separationem explicatur. Quemadmodum & agrorum diuisio huberiores culturas reddit: l. Caius. §. Titius. de leg. ij. lex ipsa in partes congruas diuidenda est: sic tamè ne diuidantur ea, quæ simul cohærent, & ad vnius perfectionem tendunt: l. & si non sint. §. perueniamus. de aur. & arg. le. Imo, in rub. de stipu. versicu. ij. est descendendum, vel ad eundem finem concurrunt: velut dictum à sua causa, vel responsum à questione proposita. Talia enim, cum sint ratione & fine indiuidua, pro vno haberi debent: l. sed si plures. §. filio. de vulga. quæ si in partes scinderentur, non diuidi quidè, sed (vt Baldus rectè sensit in repe. l. petès. C. de pac. & tex. in l. ij. §. si quid autem. C. de vete. iur. enucle.) potius destrui viderentur. Diuisionem autem commodam recipiunt, quæ separatam habent rationem, & diuerso fine clauduntur: veluti cum plura dicta in eadem lege æquè principalia cumulantur, vel plures diuersæ facti species terminantur: vt in Vlpiani legibus: in l. illicitas. de offi. præsid. plerunque videmus, qui

qui inter cæteros iurisconsultos eo potissimum nomine commendatur quòd & varios casus, & quàm breuissimè soleat eadē lege decidere. Proinde tunc solùm vtilis diuisio censetur, cùm separabilium confusio euitatur.

Summo.

Tertiò, quoniam breuitas magis delectat: l. j. vbi glo. quod metus causa. & quæ compendiosè traduntur cū addiscantur facilius: l. j. de reg. iur. tum diutius retinentur, vniuersa legis sententia in epitomen siue summam redigenda est: l. in summa. de condi. ind. & l. in summa. de aqua pluuiæ. Quæ de re latius suprà ix. & x. capitibus tractatum est.

Casumq; figuro.

Quartò, ne ex tali compendio, vel breviori narratione obscuritas fortassis insurgeret, iuxta illud Horatianum in arte poetica:

*Brevis esse laboro,
Obscurus fio.*

Quod sanè legis interpretationi non
parum

parum detraheret, nec leue aliquando discrimen afferret: §. illud autem. in proemio Digest. vniuersa facti species (maximè nouitiorum gratia) ad vnguem recensenda est, casusque totius legis planius exponendus: l. vt responsum. C. de transact. l. precibus. C. de impub.

Perlego.

Quintò legenda est litera, legisque contextus verbotenus percurrendus, cum vt facti narratio verbis legis congruere videatur: l. quod constitutum. de mili. test. & l. iij. §. toties. de dam. infect. tum verò (si quid fortè inemendatum, vel librariorum incuria deprauatum inueniatur) subtili iudicio castigetur.

Do causas.

Sextò, ne vel in casu indubitato: l. Domitius. de test. l. quod Labeo. de Carb. ed. l. ancillæ. C. de furt. l. j. ad municip. vel sine ratione lex facta videatur, causæ tum dubitandi, tum decidendi diligenter peruestigari debent, vt suprà capite quarto & quinto latissimè declarauimus.

Connoto.

Septimò, ne verbis potius, quàm menti inhærentes: l. scire leges de legib. & l. ij. C.
com

commu. de leg. l. iij. C. de liber. præterit. (quod à iuris ratione omnino alienū esse docuimus) legis definitionem ad propositam tantū speciem restringamus, generales regulas, ac notabilia dicta ex omni eius parte colligere debemus, casumque decisum ad omnes alios ex similitudine facti, vel rationis protendere, & subtiliter adaptare: l. non solūm. §. qui primipilum. de excu. tuto. Quod quemadmodum faciendum sit, suprà capite octauo, nono, & decimò abundè monstrauius.

Et obiicio.

Octauò & vltimò, quò perfecta omnino legis intelligentia habeatur, & prorsus nihil dubitationis supersit, contraria & oppositiones, tam ex glossæmatis, quàm ex Bartolo, cæterisque doctoribus in verba & sententiam ipsius legis excitare debemus: vt suprà cap. vj. diffusè tractauimus: quibus tandem ingeniosè, ac subtiliter, tū ex varietate facti, tum ex rationis diuersitate sublati: l. ij. §. contrarium. C. de vete. iu. enucle. lex ipsa cum vniuersa eius materia, perfectissimè enucleata atque intellecta remaneat.

Hunc vobis (ornatissimi iuuenes) ordinem in interpretandis legibus obseruandum

dum, libenter perstringere volui, vt cùm ad metam laborum vestrorum perueneritis, lauream consumaticertaminis adepturi, puncta legum vobis ad periculum proposita, nō confusè (vt plerique solent) sed dilucidè, atque eleganti ordine reciteris. Quod cùm audientibus patribus iocūdissimum fuerit, tum vobis ipsis perpetuæ laudis afferet ornamentum.

Leges Iurisconsultorum ex variis fragmentis compilatas, annaliumq; imperitia interpretēs mirè hallucinatos.

C A P. XV.

Necessarium omnino visum est ad perfectam legum intelligentiam, aliquot errorum, in quos tum interpretes, tum doctores nostri temerè lapsi sunt, causam originemque detegere. Existimarunt enim Iurisconsultorum leges ea integritate, eoque ad nos ordine peruenisse, quibus ab ipsis primùm authoribus conscriptæ digestæque fuerunt: nescientes illustres illos viros: §. j. in j. consti. C. quibus à Iustiniano ius omne reformandi potestas facta est ex variis prudentum responsis, variisque responsorum fragmentis, leges quales habemus composuisse, in ordinemque redigisse. Insuper temporum atque annalium
imperi,